

บทที่ 3

ท่าทีและบทบาทของประเทศต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ ปัญหาทะเลจีนใต้

ความสำคัญของหมู่เกาะสแปรตลีย์ การเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ

สำหรับอาณาบริเวณทะเลจีนใต้สามารถกล่าวได้ว่าเป็นเส้นทางการคมนาคมทางทะเลที่คับคั่งที่สุดเป็นอันดับสองของโลก ประมาณกันว่าเกือบครึ่งหนึ่งของเรือบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่ระดับซูเปอร์แท๊งเกอร์จะต้องเดินทางผ่านเส้นทางทะเลจีนใต้ นอกจากนี้พื้นที่ในเขตทะเลจีนใต้ยังมีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ เนื่องจากคาดว่าในบริเวณนี้มีแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และมีหลายประเทศที่ต้องใช้พลังงานจำนวนมาก

ทะเลจีนใต้เป็นส่วนหนึ่งของมหาสมุทรแปซิฟิก โดยมีอาณาบริเวณจากทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ ครอบคลุมจากประเทศสิงคโปร์ และช่องแคบมะละกา ไปจนถึงพื้นที่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณช่องแคบไต้หวัน ในบริเวณพื้นที่ทั้งหมดนั้น มีทั้งแนวปะการัง หินโสโครก และเกาะเล็กเกาะน้อยประมาณ 200 เกาะ ในแนวหมู่เกาะสแปรตลีย์ (Spratly Islands) และหมู่เกาะพาราเซล (Parcel Islands) เกาะหรือโขดหินเหล่านี้จำนวนมากเป็นเพียงยอดแหลมโผล่ขึ้นมาจากทะเล เป็นอุปสรรคในการเดินเรือ และไม่เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานใดๆ โดยพื้นที่รวมทั้งสิ้นของหมู่เกาะสแปรตลีย์มีไม่ถึง 3 ตารางไมล์ ซึ่งเป็นเนื้อที่อันน้อยนิด แต่ทว่ามีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์และการเมืองยิ่งนัก เพราะหากสามารถอ้างสิทธิการเป็นเจ้าของเหนือดินแดนดังกล่าวได้สำเร็จ ก็จะนำไปสู่การอ้างสิทธิเพิ่มเติมในน่านน้ำใกล้เคียง และย่อมรวมถึงทรัพยากรน้ำมันและก๊าซธรรมชาติอันมหาศาลใต้ทะเลเป็นจำนวนมหาศาล

ที่ผ่านมาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียตะวันออก มีอัตราสูงที่สุดแห่งหนึ่งในโลก ถึงแม้ว่าจะประสบกับภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจเมื่อประมาณ 3 ปีก่อนก็ตาม โดยที่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูงเช่นนี้ ย่อมควบคู่กันกับความต้องการใช้พลังงานที่เพิ่มสูงขึ้น มีการคาดกันกันว่าในช่วงระยะเวลา 20 ปีจากนี้ไป การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียตะวันออกจะดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และการใช้พลังงานโดยเฉพาะน้ำมันจะเพิ่มขึ้นทุกปี เฉลี่ยร้อยละ 3

แผนที่ 1 หมู่เกาะสเปรตีย์

Source: <http://teakdoor.com/thailand-and-asia-news/85538-asean-fms-address-south-china-sea.html>

ต่อปี โดยที่เกือบครึ่งหนึ่งจะมาจากประเทศจีน ซึ่งจะทำให้ปริมาณการใช้น้ำมันเพิ่มขึ้นจาก ระดับ 12 ล้านบาร์เรลต่อวันในปี ค.ศ. 2000 เป็นกว่า 20 ล้านบาร์เรลต่อวัน ภายในปี ค.ศ.2020 หรือเพิ่มขึ้นถึง 2 ใน 3 ของระดับการใช้พลังงานในปัจจุบัน¹

อย่างไรก็ตาม ความต้องการใช้น้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นนี้ ยังคงต้องพึ่งพาการนำเข้าน้ำมันจาก ตะวันออกกลาง และทวีปแอฟริกา ซึ่งการขนส่งน้ำมัน รวมทั้งการขนส่งสินค้าอื่น ๆ เข้าสู่ภูมิภาคนี้ ส่วนใหญ่จะต้องผ่านทางช่องแคบมะละกา แล้วต่อไปยังพื้นที่ส่วนอื่นของทะเลจีนใต้ ก่อนขนส่งต่อไปยังประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ทาง เศรษฐกิจของทะเลจีนใต้ อันมีเกาะสแปรตลีย์ และพาราเซลที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงจีน ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย เวียดนาม บรูไน และภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเป็นยิ่งนัก แล้วนำไปสู่ข้อพิพาท ระหว่างจีนกับประเทศคู่กรณีในอาเซียน

ในส่วนมิติด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงก็อาจจะอนุมานได้ว่า หากประเทศใดสามารถอ้าง กรรมสิทธิ์มีอธิปไตยเหนือหมู่เกาะสแปรตลีย์ และพาราเซลได้ จะสามารถควบคุมเส้นทางการ เดินเรือ และควบคุมยุทธศาสตร์ทางทะเล และถ้าจีนเข้าควบคุมบริเวณดังกล่าว จะสามารถสกัดกั้น การขยายอิทธิพลทางทะเลของอินเดีย และสหรัฐอเมริกา และจะสามารถขยายอิทธิพลเข้าสู่เอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้จนถึงช่องแคบมะละกา นอกจากนี้ ทัศนะของรัฐบาลจีนคงมองว่าหมู่เกาะสแปรต ลีย์ และพาราเซลถือเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการถ่วงดุลอำนาจที่จะต้องรักษาเอาไว้ให้ได้ เพื่อ ป้องกันไม่ให้เกิดการเข้าแทรกแซงจีน

ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ในยุคสมัยปัจจุบันเริ่มขึ้นเมื่อราวปลายยุคทศวรรษ ที่ 1980 หลังจากที่เรือรบจีนได้จมเรือเวียดนาม 3 ลำ ใกล้ Fiery Cross Reef ในปี ค.ศ.1988 มีลูกเรือ เสียชีวิต 70 คน และเรื่องได้ซับซ้อนยิ่งขึ้นหลังจากที่ จีนได้ออกกฎหมายของตนในปี ค.ศ. 1992 ที่ ชื่อว่า “Law on the Territorial Sea and Contiguous Zone of the People’s Republic of China” ซึ่ง กล่าวว่าหมู่เกาะพาราเซล และหมู่เกาะสแปรตลีย์อยู่ในภายใต้อธิปไตยของประเทศไทย ทำให้จีน สามารถส่งกองกำลังเข้าไปปกป้องอำนาจอธิปไตย และขับไล่ผู้บุกรุกได้ นอกจากนี้ยังระบุว่า หากใครต้องการเดินทางผ่านน่านน้ำดังกล่าว จำเป็นต้องขออนุญาตจากทางการจีนอีกด้วย หลังจาก นั้นก็มีการปะทะกันในน่านน้ำทะเลจีนใต้เกือบทุกปีโดยสามารถแสดงตามรายปีได้ ดังนี้

¹ ทะเลจีนใต้ และหมู่เกาะสแปรตลีย์ ชนวนแห่งความขัดแย้งด้านสิทธิครอบครอง.

ปี ค.ศ. 1992

เวียดนามได้กล่าวหาว่าจีนฝึกกองกำลังทหารในเขตน่านน้ำเวียดนาม และนำทหารขึ้นบกที่ Da Luc Reef ของเวียดนาม และในปีเดียวกันนั้นเองตั้งแต่เดือนมิถุนายนจนถึงเดือนกันยายน จีนได้จับกุมเรือบรรทุกสินค้าของเวียดนามประมาณ 20 ลำที่แล่นออกมาจากฮ่องกง

ปี ค.ศ. 1995

1. จีนได้เข้ายึดครอง Mischief Reef ซึ่งทั้งเวียดนามและฟิลิปปินส์ได้อ้างสิทธิ์ไว้เช่นกัน โดยรัฐบาลฟิลิปปินส์พยายามส่งทหารไปขับไล่คนงานและถอดหมุดเครื่องหมายเขตดินแดนของจีนออกแต่ไม่สำเร็จ โดยจีนได้ส่งทหารเข้ามามากขึ้นและทำการปักหมุดใหม่อีกครั้งในปี ค.ศ. 1998

2. ได้หวนยิงปืนใหญ่โจมตีเรือเวียดนามในเขตดินแดนข้อพิพาท

ปี ค.ศ. 1996

เรือรบได้หวน และเรือรบจีนเปิดฉากยิงกันนานกว่า 90 นาที ในบริเวณเกาะ Campones

ปี ค.ศ. 1997

1. กองทัพเรือฟิลิปปินส์สั่งให้เรือจีนออกจากเขต Scarborough Shoal และปักธงชาติฟิลิปปินส์พร้อมทั้งปักหมุดแสดงเขตดินแดนไว้

2. จีนส่งเรือเข้าไปลาดตระเวนในบริเวณเกาะ Panata และเกาะ Kota ซึ่งฟิลิปปินส์อ้างสิทธิ์เป็นเจ้าของ

ปี ค.ศ. 1998

1. กองทัพเรือฟิลิปปินส์จับกุมลูกเรือจีนใกล้บริเวณ Scarborough Shoal

2. เรือเวียดนามยิงเรือประมงของฟิลิปปินส์ใกล้บริเวณ Pigeon Reef

ปี ค.ศ. 1999

มาเลเซียเข้ายึด Navigator Reef ที่ฟิลิปปินส์เคยอ้างสิทธิ์เป็นเจ้าของ

ปี ค.ศ. 2002

1. ทหารเวียดนามยิงเครื่องบินทหารของกองทัพฟิลิปปินส์ จากบริเวณที่ไม่เปิดเผย

2. รัฐบาลเวียดนามเริ่มงานก่อสร้างซ่อมแซมรันเวย์เครื่องบินบนเกาะแห่งหนึ่งในหมู่เกาะสแปรตลีย์ที่ยังมีข้อพิพาทกันอยู่ โดยรัฐบาลเวียดนามอ้างว่าเป็นไปเพื่อจุดประสงค์การท่องเที่ยว

ปี ค.ศ. 2007

เรือรบจีนขับไล่เรือประมงของเวียดนามออกจากบริเวณหมู่เกาะสแปรตลีย์ และจมเรือประมงเวียดนามสามลำ จนกระทั่งปัจจุบันเวียดนามอ้างสิทธิเหนือหมู่เกาะสแปรตลีย์ได้ 22 เกาะ จีน 14 เกาะ ฟิลิปปินส์ 11 เกาะ มาเลเซีย 10 เกาะ และได้หวัน 1 เกาะ²

ทั้งนี้ การอ้างสิทธิในเขตเหนือพื้นที่ในทะเลจีนใต้เหนือหมู่เกาะสแปรตลีย์ และหมู่เกาะพาราเซล ที่มีจุดประสงค์เพื่อการอ้างสิทธิเหนือทรัพยากรธรรมชาติ น้ำมัน – แก๊สธรรมชาติ และเหตุผลความปลอดภัยทางความมั่นคงของจีน จะขอสรุปเหตุผลที่ประเทศคู่พิพาทได้หยิบยกมากล่าวอ้างโดยพอสังเขป ดังนี้

1. จีน

1.1 การที่จีนได้อ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะเกือบทั้งหมด โดยจีนอ้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า แผนที่ในพงศาวดารได้ระบุหมู่เกาะสแปรตลีย์เป็นของจีนมาตั้งแต่ 200 ปีก่อนคริสตกาล

1.2 การที่จีนได้เผยแพร่แผนที่ทางการของตน โดยแสดงเขตพื้นที่คลุมเครือว่าอาจจะครอบคลุมบริเวณหมู่เกาะนาทუნา อันเป็นแหล่งแก๊สธรรมชาติขนาดใหญ่ของอินโดนีเซียด้วย ทำให้อินโดนีเซียตอบโต้ด้วยการจัดซ้อมรบทางทหารที่ใหญ่ที่สุด เท่าที่เคยมีมาในบริเวณหมู่เกาะนาทუნาในปี ค.ศ. 1996

2. เวียดนาม

เวียดนามได้อ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะพาราเซล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหมู่เกาะสแปรตลีย์ นอกจากนี้ เวียดนามก็ยังอ้างสิทธิเหนือแหล่งน้ำมันในพื้นที่นอกชายฝั่งเวียดนาม ขณะเดียวกัน จีนได้อ้างสิทธิในพื้นที่ทางตะวันตกของหมู่เกาะสแปรตลีย์นี้ว่าเป็นเขต Wan Bei-21 (WAB-21) ซึ่งเป็นเขตที่เวียดนามเรียกว่า Block 133, 134, 135 การที่จีนเข้าอ้างสิทธิในตรงส่วนนี้มีผลให้บริษัทโคโนโค และปิโตรเวียดนาม ไม่สามารถเข้าเจาะสำรวจบริเวณดังกล่าวได้ตามกำหนด นอกจากนี้แหล่งน้ำมัน Dai Hung (หมีใหญ่) ของเวียดนามก็อยู่ในเขตน่านน้ำที่จีนอ้างสิทธิเช่นกัน

²

กระบวนทรรศน์: ความขัดแย้งในหมู่เกาะสแปรตลีย์. ขาวทั่วไป.

<http://www.ryt9.com/s/tpd/961920> (accessed February 12,2011)

3. ฟิลิปปินส์

3.1 ฟิลิปปินส์ได้อ้างว่า นักเดินเรือชาวฟิลิปปินส์เป็นคนค้นพบหมู่เกาะสแปรตลีย์ และได้อ้างอธิปไตยเป็นบางส่วนมาตั้งแต่ปี 1971

3.2 ฟิลิปปินส์ได้ทำการสำรวจและผลิตก๊าซธรรมชาติและคอนเดนเสท ในแหล่ง “มาลาปายา และคามากโก” ซึ่งอยู่ในน่านน้ำที่จีนกำลังอ้างสิทธิ โดยที่จีนไม่เคยได้ทักท้วงมาก่อน

4. มาเลเซีย และบรูไน

4.1 มาเลเซียและบรูไนได้อ้างกฎหมายทะเลในการกำหนดเขตไหล่ทวีปที่เป็นเขตเศรษฐกิจจำเพาะเป็นบางส่วนในหมู่เกาะสแปรตลีย์

4.2 แหล่งก๊าซธรรมชาติหลายแห่งของมาเลเซียบริเวณนอกชายฝั่งของเกาะชาราวักก็อยู่ในน่านน้ำที่จีนอ้างสิทธิ แต่จีนก็ไม่เคยทักท้วงการพัฒนาแหล่งก๊าซเหล่านี้เช่นเดียวกันกับแหล่งก๊าซของฟิลิปปินส์

การอ้างสิทธิต่าง ๆ นี้มีรากฐานมาตั้งแต่ในประวัติศาสตร์ แต่อยู่บนหลักการซึ่งเป็นที่ยอมรับกันเป็นสากล ซึ่งอนุญาตให้แต่ละประเทศสามารถอ้างสิทธิเหนืออาณาเขตนอกชายฝั่งบริเวณที่เป็นไหล่ทวีปของประเทศนั้น ๆ ได้ รวมทั้งอนุสัญญาสหประชาชาติปี 2525 ว่าด้วยกฎหมายทางทะเล (United Nations Convention on the Law of the Sea)³

ความขัดแย้งในภูมิภาค และการแก้ไขปัญหา

ประเทศที่อ้างสิทธิในอาณาบริเวณหมู่เกาะสแปรตลีย์ ทั้งจีน เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย ต่างก็เข้าถือครองเกาะต่าง ๆ ในหมู่เกาะนี้ และ/หรือจัดตั้งกองกำลังทหารและสร้างป้อมปราการตามแนวปะการังต่าง ๆ ประเทศบรูไน ซึ่งไม่ได้อ้างสิทธิเหนือบริเวณใดของหมู่เกาะสแปรตลีย์ และไม่ได้เข้าครอบครองเกาะใด ๆ แต่ได้ประกาศเขตเศรษฐกิจเฉพาะซึ่งครอบคลุมแนวปะการังลูอิซา (Louisa Reef) ไว้ด้วย

ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา มีการปะทะกันประปรายของกองทหารกลุ่มเล็ก ๆ การปะทะครั้งรุนแรงที่สุดเกิดขึ้นในปี 2517 เมื่อจีนบุกเข้ายึดครองหมู่เกาะพาราเซลจากเวียดนาม และในปี 2531 เมื่อกองทัพเรือของจีนและเวียดนาม เกิดปะทะกันขึ้นบริเวณแนวปะการังจอห์นสัน

³ Sam Bateman.2010.The South China Sea:When the Elephants Dance.S.Rajaratnam School of International Studies. <http://www.rsis.edu.sg/publications/Perspective/RSIS0912010.pdf> (accessed February 10, 2012)

(Johnson Reef) ในหมู่เกาะสแปรตลีย์ การปะทะกันในครั้งนั้น ส่งผลให้เรือของเวียดนามจมไปหลายลำและลูกเรือกว่า 70 คน เสียชีวิต

อินโดนีเซียซึ่งไม่ได้เป็นคู่กรณีในปัญหาหมู่เกาะสแปรตลีย์ และพาราเซล หากแต่กลับเป็นประเทศแรกในอาเซียนที่มีบทบาทนำผ่านการใช้นโยบายริเริ่มทางการทูต และข้อตกลงความร่วมมือต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาในทะเลจีนใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเจรจาผ่านเวทีประชุมของกลุ่มความร่วมมือกับอาเซียน ทำให้เกิดกระบวนการใกล้เคียงโดยสันติวิธีในการแก้ปัญหาการอ้างสิทธิปกครองเหนือบริเวณต่างๆ กลุ่มสมาชิกอาเซียนประกอบด้วยประเทศต่าง ๆ ในแถบทะเลจีนใต้ ยกเว้นจีน และได้จัดการประชุมคณะทำงานกลุ่มต่างๆ กับจีนในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องอันเป็นการเสริมสร้างความร่วมมือและมิตรภาพ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการแก้ปัญหาขัดแย้งอื่น ๆ ที่รุนแรงกว่าในภูมิภาค โดยที่อินโดนีเซียได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมคณะทำงานดังกล่าวเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1990⁴

ในปี ค.ศ. 1996 รัฐมนตรีอาเซียนได้มีมติเห็นพ้องกันว่า ควรจะมีการจัดทำระเบียบปฏิบัติ (Code of Conduct) ของภูมิภาคสำหรับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินการด้านต่างๆ เช่น การศึกษาวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ การปราบปรามโจรสลัดและขบวนการค้ายาเสพติด โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตย ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.2000 อาเซียนก็ได้ผลักดันให้มีการกำหนดระเบียบปฏิบัติโดยทั่วไปสำหรับการแก้ปัญหาข้อพิพาท ซึ่งยกร่างโดยฟิลิปปินส์และเวียดนาม แต่การทำความเข้าใจในลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องให้ประเทศที่ไม่ได้เป็นภาคีอาเซียน เช่น จีน ให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยเพื่อให้เกิดความรอบด้านและครอบคลุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ในประเด็นนี้ จีนซึ่งเป็นสมาชิกของ ARF ได้แย้งว่าการแก้ปัญหาข้อพิพาทเรื่องเขตแดนควรเป็นประเด็นหารือระดับทวิภาคี อย่างไรก็ดี สมาชิก ARF อื่น ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ต่างให้เหตุผลว่าสมาชิก ARF ทั้งหมดล้วนมีความสนใจในประเด็นต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาคนี้ และเห็นว่าเป็นการเหมาะสมแล้วที่มีการหารือประเด็นเหล่านี้กันในระดับเวที ARF ความเห็นในประเด็นดังกล่าวมีหลากหลาย อาทิ

1. จีนได้เริ่มเปิดการเจรจากับกลุ่มอาเซียนเกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง “ระเบียบปฏิบัติ” ซึ่งจะใช้กำหนดการปฏิบัติกรต่าง ๆ ของผู้อ้างสิทธิทั้งหลาย แต่ยังไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากภาคีอาเซียนต้องการผลักดันให้เกิดพันธะผูกพันที่ชัดเจนเพื่อยับยั้งการเข้ายึดครองแนว

⁴Yang Fang, 2010 China's Position on the South China Sea: Problems and Progress. S. Rajaratnam School of International Studies. <http://www.rsis.edu.sg/publications/Perspective/RSIS1622010.pdf> (accessed February 10, 2012)

ปะการังหรือการก่อสร้างใหม่เพิ่มเติมจากเดิม ในขณะที่ฝ่ายจีนต้องการพันธะผูกพันแบบกว้าง ๆ เพื่อยับยั้งการกระทำที่อาจทำให้สถานการณ์ยุ่งยากมากขึ้น

2. รัฐมนตรีต่างประเทศของมาเลเซีย นายซาเอ็ด ฮามิด บิน ซาเอ็ด จาฟาร์ อัลบาร์ กล่าวว่าประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนได้เคยเห็นพ้องกันว่า กรณีพิพาทเรื่องเขตแดนเป็นเรื่องภายในอาเซียน และไม่ควรนำเข้าสู่เวทีหารือระหว่างประเทศอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหา

3. เวียดนามได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อเจรจากับจีนแบบทวิภาคี เพื่อแก้ปัญหาแนวเขตแดนที่เป็นกรณีพิพาทกันอยู่ในบริเวณอ่าวตังเกี๋ย (ซึ่งจีนเรียกว่า Beibu Wan และเวียดนามเรียกว่า Vinh Bac Bo) และบริเวณหมู่เกาะสแปรตลีย์ ตลอดจนแนวเขตแดนบนบก นอกจากนี้ เวียดนามยังต้องการให้รวมปัญหาข้อพิพาทในบริเวณหมู่เกาะพาราเซลไว้ใน “ระเบียบปฏิบัติ” ฉบับใดฉบับหนึ่ง แต่ความคิดนี้ไม่เป็นที่ยอมรับของภาคีอาเซียนอื่น ๆ เนื่องจากกรณีพิพาทบริเวณหมู่เกาะพาราเซล เป็นปัญหาระหว่างเวียดนามกับจีนเท่านั้น

และในปี ค.ศ. 2002 การประชุมอาเซียนซัมมิตที่กรุงพนมเปญ กัมพูชา อาเซียนก็ได้มีการพูดคุยกับจีนในเรื่องนี้ ซึ่งในขณะนั้น จีนก็ต้องการบรรยากาศของ “สันติภาพและการพัฒนา” เพื่อเอื้อต่อการปฏิรูปเศรษฐกิจของตนเอง รวมทั้งลดความหวาดระแวงที่ประเทศคู่กรณีมีต่อจีน ด้วยเหตุนี้ ในวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 2002 จีนและประเทศสมาชิกอาเซียนจึงได้ร่วมกันลงนามในปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea) เพื่อแสดงออกถึงเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีและความโปร่งใส สร้างความกลมเกลียว ความเข้าใจ และความร่วมมือซึ่งกันและกัน และอำนวยให้เกิดการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างกันโดยสันติ โดยปราศจากการใช้กำลัง⁵

แม้จะแสดงออกผ่านปฏิญญาดังกล่าวที่ต้องการแก้ไขข้อพิพาทโดยสันติวิธี หากแต่จีนก็ยังคงมีจุดยืนที่แข็งกร้าวและไม่ประนีประนอมในประเด็นเรื่องอธิปไตยอยู่เช่นเคย ดังเช่นเมื่ออดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย นายอับดุลละห์ อะห์มัด บาดาวี เดินทางไปยังแนวหินโสโครกด้านหวนในหมู่เกาะสแปรตลีย์เมื่อวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ. 2009 โฆษกกระทรวงการต่างประเทศของจีนก็ได้ออกมาแถลงว่าจีนมี “อำนาจอธิปไตยที่ไม่อาจโต้แย้งได้” (indisputable sovereignty) เหนือหมู่เกาะแห่งนี้

⁵ Robert Beckham.2010.South China Sea:Worsening Dispute or Growing in Claims ?. S.Rajaratnam School of International Studies.<http://www.rsis.edu.sg/publications/Perspective/RSIS0902010.pdf> (accessed February 10,2012)

ในเดือนพฤษภาคมของปีเดียวกัน จีนได้ตอบโต้เช่นนี้อีกครั้งเมื่อเวียดนามต้องการขยายไหล่ทวีปออกไปเกิน 200 ไมล์ทะเล ข้อเขียนของบรรณาธิการ ประชาชนรายวัน ฉบับออนไลน์ วันที่ 15 พฤษภาคม ค.ศ. 2009 ถึงกับระบุว่า “จีนจะไม่ประนีประนอมในเรื่องอำนาจอธิปไตยเหนือหมู่เกาะในทะเลจีนใต้และน่านน้ำต่อเนื่อง ถึงแม้จีนจะยังคงต้องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศเพื่อนบ้านก็ตาม

นอกจากการใช้ท่าทีทางการทูตผ่านกระทรวงการต่างประเทศ จีนก็ยังดำเนินมาตรการแบบแข็งกร้าวต่อปัญหาพื้นที่พิพาทผ่านการซ้อมรบทางทะเล การเพิ่มกองทัพอากาศเข้าไปในหมู่เกาะ สเปกตรัมมากขึ้น การเสริมสร้างศักยภาพของกองเรือในพื้นที่ทะเลจีนใต้ การที่เรือรบจีนได้ข่มขู่เรือของประเทศอื่นในปี 2009 หรือการใช้มาตรการแบบอำนาจอ่อน – ขนาดเบา เข้ายืนยันสิทธิในพื้นที่ ซึ่งได้แก่ การที่บริษัทท่องเที่ยวของจีนมีแผนจะเปิดเส้นทางทัวร์ไปยังเกาะฟูลามซึ่งอยู่ในหมู่เกาะพาราเซลในส่วนที่เป็นของเวียดนาม การอนุญาตให้บริษัทขุดเจาะน้ำมันจากประเทศตะวันตกที่เข้าไปสำรวจน้ำมันในหมู่เกาะสเปกตรัม การประกาศห้ามเรือประมงของประเทศอื่นเข้าไปจับปลาในเขตหมู่เกาะ สเปกตรัม เป็นต้น⁶

เมื่อพิจารณาจากถ้อยแถลงดังกล่าวข้างต้นของรัฐบาลจีนน่าจะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งในตัวเองของท่าทีที่จีนมีต่อปัญหาหมู่เกาะสเปกตรัม เพราะในทางหนึ่ง จีนคงทราบดีว่าปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องของการอ้างอำนาจอธิปไตยที่ทับซ้อนกันของหลายประเทศ และจีนได้แสดงออกว่าต้องการแก้ไขปัญหานี้โดยสันติผ่านการเจรจา แต่ในอีกทางหนึ่ง จีนกลับต้องการให้ประเทศคู่กรณียอมรับอำนาจอธิปไตยของจีนเหนือหมู่เกาะแห่งนี้โดยไม่ได้แย้งต่อจีน หรือสามารถกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จีนพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการเจรจาทางการทูตกับอาเซียนในเรื่องพื้นที่พิพาท และก็พยายามใช้กำลังอำนาจทางการทหารที่มีเหนือกว่าประเทศคู่พิพาท หรืออาเซียนเข้ามาต่อรอง-ป้องปรามไม่ให้เกิดการกำเริบเสิบสานต่อจีน

ท่าทีอันกำกวมของรัฐบาลจีนที่ด้านหนึ่งก็ระบุว่าเจรจาในระดับทวิภาคี แต่อีกด้านหนึ่งก็มีการเตรียมพร้อมทางการทหารในพื้นที่ หรือการใช้อำนาจอ่อนเพื่อเข้ายืนยันสิทธิในพื้นที่ ได้ส่งผลให้ประเทศคู่กรณีในอาเซียน และอาเซียนไม่อาจคลายความกังวลลงไปได้เลย เพราะปัญหาใหญ่ทางการเมือง – ความมั่นคงระหว่างอาเซียนกับจีน ก็คือ ปัญหาหมู่เกาะในทะเลจีนใต้ ซึ่ง

⁶ สิทธิพล เครือรัฐติกาล.2011.จีนกับปัญหาหมู่เกาะในทะเลจีนใต้.โครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. <http://www.manager.co.th/China/ViewNews.aspx?NewsID=9540000041572> (accessed กุมภาพันธ์ 11,2555)

สมควรได้รับการแก้ไขโดยเร็ว และปัญหาการกระทบกระทั่งกันดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นว่าการลงนามในปฏิญญา ค.ศ.2002 ไม่ได้ช่วยลดความหวาดระแวงของอาเซียนที่มีต่อจีน

จากบริบทของความคลุมเครือของจีน มีผลให้ประเทศคู่พิพาทในอาเซียน หรือประเทศอื่นๆก็จำเป็นต้องเสริมสมรรถภาพของกำลังรบเพื่อป้องกันภัยคุกคามที่ของจีน ดังเช่นในช่วงระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 2004– 2010 ประเทศในกลุ่มอาเซียนได้เพิ่มสัดส่วนงบประมาณด้านการซื้ออาวุธในระดับที่สูง กล่าวคือประเทศในอาเซียนได้จัดซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ประมาณร้อยละ 39 ของการนำเข้าอาวุธของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก⁷

ตารางที่ 1 งบประมาณด้านการทหารในกลุ่มอาเซียน

ประเทศ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
บรูไน	254	234	249	260	205	249	260	268	336	331	327
กัมพูชา	86	78.4	71.9	72.3	70.1	70.6	76.5	85.5	142	168	154
อินโดนีเซีย	2,242	2,367	2,486	3,319	3,653	3,571	3,802	4,131	4,903	4,702	6,009
ลาว	16.4	15.9	14.8	12.8	12.1	11.7	11.9	11.8	17.6	18.4	-
มาเลเซีย	1,677	2,086	2,370	3,022	2,917	3,120	3,054	3,409	4,199	3,881	3,259
พม่า	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ฟิลิปปินส์	853	794	833	920	857	865	880	1,034	1,342	1,321	1,486
สิงคโปร์	4,631	4,741	4,999	5,048	5,413	5,464	5,670	5,806	7,293	7,743	7,651
ไทย	1,982	2,063	2,087	2,058	1,962	1,977	2,060	2,569	4,115	4,907	4,336
เวียดนาม	-	-	-	910	906	945	1,112	1,274	2,186	2,401	2,410

SOURCE : <http://milexdata.sipri.org/result.php4>

จะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนส่วนใหญ่จะมีอัตราการจัดสรรงบประมาณด้านการทหารที่สูงขึ้น เพื่อการจัดหายุทโธปกรณ์ทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ เพื่อตอบสนอง

⁷ SIPRI Background Paper, October 2009, Arms Transfers to Asia and Oceania, p.2

ภารกิจด้านความมั่นคง ป้องกันและป้องปรามความขัดแย้ง และสนับสนุนภารกิจความร่วมมือระหว่างประเทศในยามสงบ ทั้งนี้จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าประเทศ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และ สิงคโปร์ มีการใช้งบประมาณที่สูงมาก

อินโดนีเซีย มีอาวุธหลักที่จัดหามาได้แก่ เรือฟริเกตจากเนเธอร์แลนด์ 2 ลำ อาวุธปล่อยนำวิถีพื้น-สู่-พื้นต่อต้านเรือผิวน้ำจากจีนและฝรั่งเศสรวม 50 ลูก อาวุธทางเรือเช่นปืนใหญ่เรือ 2 ชุด และตอร์ปิโด 12 ลูก จากอิตาลี เรดาร์สำหรับอากาศยานตรวจการณ์ทางทะเลจากฝรั่งเศส และเครื่องบินขับไล่จากรัสเซีย 6 เครื่อง เฮลิคอปเตอร์ 52 เครื่องจากเยอรมัน และเครื่องบินลำเลียงจำนวนหนึ่งจากสเปน เป็นต้น

มาเลเซีย ได้รับมอบเรือดำน้ำจากฝรั่งเศส 1 ลำและจากสเปน 1 ลำ เรือฟริเกต 4 ลำ อาวุธปล่อยนำวิถีพื้น-สู่-พื้นต่อต้านเรือผิวน้ำจากฝรั่งเศส 40 ลูกและจากรัสเซีย 150 ลูก อาวุธทางเรือประเภทต่าง ๆ และเครื่องบินขับไล่จากรัสเซีย 18 เครื่องพร้อมอาวุธปล่อยชนิดต่าง ๆ

ฟิลิปปินส์ ได้รับมอบอากาศยานฝึกจากอิตาลี และเกาหลีใต้รวม 24 เครื่อง และรถยนต์เกราะ รวม 6 คัน

สิงคโปร์ ได้รับเรือดำน้ำจากสวีเดน 2 ลำ อากาศยานเตือนภัยทางอากาศล่วงหน้า 2 เครื่อง เครื่องบินขับไล่ที่ทันสมัยแบบ F-15E 8 เครื่องจาก 24 เครื่อง เฮลิคอปเตอร์ปราบเรือดำน้ำ 2 จาก 6 เครื่อง เครื่องบินลำเลียง ระเบิดนำทางโดยแสงเลเซอร์ อาวุธปล่อยและจรวดจำนวนหนึ่ง กับอาวุธทางบกประเภทต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น รถถังแบบ Leopard 67 จาก 110 คัน นอกจากนี้ยังมีโครงการต่อเรือ ฟริเกตชั้น La Fayette ของฝรั่งเศสรวม 6 ลำ

เวียดนาม ได้สั่งซื้อเรือฟริเกตจากรัสเซีย 2 ลำ เรือดำน้ำ 6 ลำ ได้รับเรือเร็วโจมตีติดอาวุธปล่อยนำวิถี 2 ลำและจะต่อเองในประเทศอีก 8 ลำ ได้รับมอบอาวุธปล่อยนำวิถีพื้นสู่พื้นต่อต้านเรือผิวน้ำ 20 จาก 40 ลูก และเครื่องบินฝึกจำนวนหนึ่ง

จากการพิจารณาการจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ของประเทศต่างๆ ในอาเซียนจะเห็นได้ว่าการเพิ่มงบประมาณทางการทหารมาก ซึ่งปัจจัยหนึ่งของการเพิ่มงบประมาณก็น่าจะมาจากการรับรู้ต่อท่าทีของจีนว่าเริ่มจะเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงในอาเซียนในอนาคต

ถึงแม้ว่าประเทศในอาเซียนจะพัฒนาขีดความสามารถของกองทัพให้ทันสมัยมากขึ้นกว่าเดิม ทว่าขีดความสามารถโดยรวมก็ยังไม่สามารถถ่วงดุลกับจีนได้ ดังนั้นประเทศคู่พิพาทในอาเซียน และอาเซียนจึงต้องหาประเทศมหาอำนาจเข้ามาถ่วงดุลกับจีน ซึ่งก็คือ สหรัฐอเมริกา ประจวบกับเป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนผู้นำสหรัฐอเมริกามาเป็นประธานาธิบดีบารัค โอบามาที่ให้ความสำคัญต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก การปรับนโยบายความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาได้ส่งผลให้

ประเทศคู่พิพาทกับจีนสามารถเพิ่มพลังต่อรองกับจีน และเป็นการยกระดับปัญหาดังกล่าวให้ขยายวงออกไป ผ่านการที่สหรัฐอเมริกาจะเข้ามามีส่วนร่วมต่อการคลี่คลายปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ ดังเช่น การแสดงออกผ่านทางถ้อยแถลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นางฮิลลารี คลินตัน ในการประชุม ASEAN Regional Forum (ARF) เมื่อกลางปี ค.ศ. 2010 ณ กรุงฮานอย ที่ให้ความสำคัญต่อเสรีภาพของการเดินเรือในเขตทะเลจีนใต้ว่าเป็นผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา โดยที่สหรัฐอเมริกาจะอำนวยความสะดวกให้มีการเจรจาที่แบบพหุภาคีเพื่อให้ยุติข้อพิพาทแบบที่ไม่มีการบีบบังคับ การข่มขู่ หรือใช้กำลัง เพราะ สหรัฐอเมริกาคิดเห็นว่าเสรีภาพของการเดินเรือในน่านน้ำทะเลจีนใต้ การเปิดเส้นทางเข้าสู่น่านน้ำของเอเชียแปซิฟิก หรือการเคารพกฎหมายระหว่างประเทศในทะเลจีนใต้ คือ ผลประโยชน์หลักของสหรัฐอเมริกา

ภายหลังการประชุม ARF นายหยาง เจียชื้อ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีน ได้ปฏิเสธข้อเสนอของสหรัฐอเมริกา และระบุว่า สหรัฐอเมริกาไม่ควรยกระดับปัญหาความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ให้กลายเป็นปัญหาของนานาชาติ เพราะจะทำให้สถานการณ์ย่ำแย่ลง และซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ นายหยาง เจียชื้อระบุว่าหนทางที่ดีที่สุดที่จะแก้ปัญหา คือการเจรจาทวิภาคีระหว่างจีนกับแต่ละประเทศที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสื่อจีนได้ว่า จีนวิตกต่อนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อประเด็นดังกล่าวที่ทำทีกของสหรัฐอเมริกากำลังจะคุกคามต่อเสถียรภาพของจีนในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เนื่องจากเมื่อเดือนธันวาคม 2010 กระทรวงการต่างประเทศของจีนได้ประกาศว่าทะเลจีนใต้เป็นผลประโยชน์หลัก เป็นพื้นที่ที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของจีน⁸ และการที่จีนต้องการให้เจรจาลงไปในระดับทวิภาคีก็ด้วยต้องการคงความได้เปรียบเหนืออาเซียน เพราะเมื่อใดก็ตามที่การเจรจาลงไปในระดับพหุภาคีแล้ว ไซ้ ความได้เปรียบของจีนก็จะลดลงตามลำดับ

การแสดงท่าทีของนางฮิลลารี คลินตัน ในการรับรู้ของทางจีนก็ถือว่าเป็นการคุกคามเสถียรภาพจีนของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เพราะเมื่อพิจารณามุมมองทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค คือ การปิดล้อม และการสกัดกั้นอิทธิพลของจีน โดยการดำเนินยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีนทางการทหารต่อจีนผ่านการกลับเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และออสเตรเลีย

หลังจากที่สหรัฐอเมริกาเปิดประเด็นเรื่องนี้ ในเวที ARF ประเทศสมาชิกอื่นได้แสดงท่าทีร่วมกับสหรัฐอเมริกา โดยมีเวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และบรูไน ซึ่งเป็นประเทศอาเซียนที่ขัดแย้งกับจีนโดยตรง การแสดงบทบาทของสหรัฐอเมริกาดังกล่าวน่าจะช่วยสร้างความอุ่นใจระดับหนึ่งแก่ประเทศในอาเซียนต่อปัญหานี้ และอาจจะยังเป็นการสร้างความหวาดระแวงของจีนที่

⁸ สุทธิชัย หยุ่น.2010.จีนไม่ให้สหรัฐขู่เรื่องความขัดแย้งในทะเลจีนใต้.กรุงเทพธุรกิจออนไลน์ .<http://www.suthichaiyoon.com/detail/4546> (accessed February 9,2012)

อาจจะคิดว่า ท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่ให้ความสำคัญกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเป็นการเข้ามาช่วงชิงอิทธิพลของจีน นอกจากนี้ท่าทีของประเทศที่ไม่ได้เป็นคู่ขัดแย้งกับจีนโดยตรงทั้ง ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย และสหภาพยุโรป ต่างก็เห็นพ้องที่จะเข้าร่วมกับสหรัฐอเมริกาในการหารือในประเด็นดังกล่าว สำหรับทางฝ่ายจีนก็แสดงความไม่พอใจอย่างมาก ที่สหรัฐอเมริกาได้เปิดประเด็นเอาเรื่องนี้มาโจมตีจีนในเวที ARF

แน่นอนว่า การออกตัวของสหรัฐอเมริกาต่อประเด็นนี้จะส่งผลให้ท่าทีของอาเซียน หรือประเทศอาเซียนต่อปัญหานี้แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ จากท่าทีเชิงรับก็เปลี่ยนไปเป็นท่าทีเชิงรุก ดังเช่น ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2010 ประธานาธิบดีฟิลิปปินส์ นายเบนิกโน อาควิโนที่ 3 กล่าวในการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก โดยระบุว่า ฟิลิปปินส์ และอาเซียน จะจัดขบวนการกระทำของจีนในการอ้างอธิปไตยเหนือทะเลจีนใต้ของจีน โดยในถ้อยแถลงของประธานาธิบดีอาควิโน ระบุว่า เมื่อช่วงต้นปี ค.ศ. 2010 จีนได้อ้างสิทธิเหนือทะเลจีนใต้ ซึ่งเป็นแหล่งประมงสำคัญ รวมทั้งอุดมไปด้วย น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติว่าเป็นผลประโยชน์ของจีน ประกอบกับการมีกองเรือของจีนยังได้ปักธงที่เส้นทางเดินเรือซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียน คือ เวียดนาม มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ต่างก็อ้างกรรมสิทธิ์ครอบครองเช่นกัน จะมีผลต่อการที่สมาชิกอาเซียนจะรวมตัวกันจัดขบวนการกระทำของจีน นอกจากนี้ ในถ้อยแถลงของประธานาธิบดีฟิลิปปินส์ก็ระบุว่า จะไม่เรียกทะเลจีนใต้ว่าเป็นทะเลจีนใต้อีก เนื่องจากไม่ใช่ทะเลของจีนแต่ฝ่ายเดียว หากแต่เป็นทะเลของฟิลิปปินส์ และประเทศคู่กรณีอื่น ๆ⁹

ส่วนท่าทีของเวียดนามก็เป็นไปในทิศทางเดียวกับฟิลิปปินส์ กล่าวคือ เวียดนามได้ใช้จังหวะของการเป็นเจ้าภาพการประชุม ARF ปี ค.ศ. 2010 ประกาศฟื้นฟูฐานทัพเก่าของสหรัฐอเมริกาในอ่าวกามแรง (Cam Ranh) กลับมาใช้งานอีกครั้งหนึ่งภายในปี ค.ศ. 2013 ซึ่งเวียดนามจะอนุญาตให้เรือรบ รวมทั้งเรือบรรทุกเครื่องบิน ตลอดจนเรือสินค้าของทุกประเทศสามารถแวะจอดเพื่อการซ่อมบำรุงได้ โดยจะต้องเสียค่าใช้จ่าย หรือการกระชับความสัมพันธ์ทางทหารระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนามอย่างเข้มข้นในช่วงปี ค.ศ. 2010 - 2011 ด้วยได้มีความเคลื่อนไหวความร่วมมือทางทหารระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนาม ซึ่งคิดว่าน่าจะเป็นการตอบสนองต่อการซ่อมรบของจีนในหมู่เกาะ สแปรตลีย์ โดยที่เรือรบของสหรัฐอเมริกาที่ชื่อว่า “John McCain” ได้จอดเทียบท่าที่ท่าเรือเมืองดานัง และจะเข้าร่วมภารกิจกับกองทัพอากาศเวียดนาม¹⁰

⁹ผู้นำฟิลิปปินส์เผยชาติอาเซียนร่วมต้านจีน กรณีอ้างอธิปไตยเหนือทะเลจีนใต้ ขว้างต่างประเทศ <http://www.isnhotnews.com/2010/09> (accessed February 11, 2012)

¹⁰ กระบวนทรรศน์: ความขัดแย้งในหมู่เกาะสแปรตลีย์ ขว้างทั่วไป. <http://www.ryt9.com/s/tpd/961920> (accessed February 11, 2012)

นับเป็นครั้งแรกที่จะมีการปฏิบัติการร่วมระหว่างกองทัพเรือสหรัฐอเมริกากับเวียดนามในปี ค.ศ. 2010 นอกจากนี้ก็ยังมีเรือบรรทุกเครื่องบินของสหรัฐอเมริกาที่ชื่อ “George Washington” ก็ได้ไปจอดเทียบท่าที่เมืองดานัง ด้วยเช่นกัน

ท่าทีดังกล่าวของเวียดนามเป็นการเปิดโอกาสให้สหรัฐอเมริกาเข้าไปมีบทบาทผ่านการให้ความร่วมมือทางการทหารเพื่อประสงค์ให้เวียดนามเข้ามาเป็นตัวแสดงแทนสหรัฐอเมริกาในการเข้ามาถ่วงดุลอำนาจกับจีนในอนาคต และเมื่อนำปฏิกิริยาของฟิลิปปินส์มาประกอบการพิจารณาด้วยแล้วก็เห็นได้ว่าท่าทีฟิลิปปินส์ และเวียดนาม คือผลสะท้อนของการที่จีนยังคงยืนยันต่ออธิปไตยเหนือหมู่เกาะสแปรตลีย์ และพาราเซล

ประจวบกับในการประชุมสุดยอดผู้นำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เดือนตุลาคม ค.ศ. 2010 เวียดนามในฐานะประเทศเจ้าภาพก็นำประเด็นข้อพิพาทมาเป็นวาระในที่ประชุมมาพิจารณา โดยที่นายเวิน เจียเป่า นายกรัฐมนตรีจีนกล่าวในการประชุมว่า จีนจะร่วมกับประเทศที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ เพิ่มความเชื่อถือซึ่งกันและกัน ส่งเสริมมิตรภาพความร่วมมือ ร่วมกันรักษาสันติภาพและเสถียรภาพของทะเลจีนใต้ ทั้งนี้ นายเวิน เจียเป่าได้พบปะเจรจากับนายเหวียน ดันดุง นายกรัฐมนตรีเวียดนาม โดยเน้นถึงการจัดการกับปัญหาทะเลจีนใต้จะมีความสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนาม (และรวมถึงอาเซียน) ให้เป็นปกติและมั่นคง และต้องการที่จะลงนามในข้อตกลงเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาทางทะเลระหว่างจีนกับเวียดนามโดยเร็ว อย่างไรก็ตาม ภายหลังการประชุมสุดยอดผู้นำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เวียดนามกลับปราศจากความคืบหน้าในเรื่องการเจรจา ดังนั้น ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 2011 ดร.มาร์ตี นาตาเลกาว่า รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย ในฐานะประธานอาเซียนประจำปี 2011 ได้ระบุว่า ที่ประชุมต่างเห็นพ้องกันว่า ต้องหามาตรการใหม่เพื่อหารือกับจีน เพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่พิพาทในทะเลจีนใต้¹¹ อันมีแนวโน้มที่สื่อได้ว่า อาเซียนต้องการยกระดับการเจรจาที่ประชุมในระดับสูงกว่าเจ้าหน้าที่อาวุโส โดยอาจรวมถึงการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนกับจีน

สถานการณ์ล่าสุดในปี ค.ศ. 2011 ที่เพิ่งผ่านพ้นไป ปรากฏว่าได้เกิดข้อพิพาทระหว่างจีนกับเวียดนาม – ฟิลิปปินส์ โดยกล่าวได้ว่าสถานการณ์ในปี ค.ศ. 2011 ดำเนินไปอย่างตึงเครียดกว่าปี ค.ศ. 2009 – 2010 กล่าวคือในช่วงเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2011 จีนได้ซ้อมรบทางทะเลในพื้นที่พิพาทเพื่ออ้างสิทธิเหนือพื้นที่พิพาท ขณะเดียวกันเวียดนาม และฟิลิปปินส์ต่างแสดงท่าทีแข็งกร้าวต่อจีน

¹¹ สุธิชชัย หยุ่น.2010.จีนไม่ให้สหรัฐยุ่งเรื่องความขัดแย้งในทะเลจีนใต้.กรุงเทพธุรกิจออนไลน์ .<http://www.suthichaiyoon.com/detail/4546> (accessed February 11,2012)

โดยที่เวียดนามได้ซ่อมรบบทางทะเลในพื้นที่พิพาท และฟิลิปปินส์ได้เปลี่ยนชื่อเรียกทะเลจีนใต้เป็น "ทะเลฟิลิปปินส์ตะวันตก"

นอกจากนี้ บทบาทของสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินไปในลักษณะเชิงรุกต่อประเด็นปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้มากขึ้น เนื่องจากในช่วงเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2011 ที่สถานการณ์ได้ตึงเครียด สหรัฐอเมริกาได้จัดการซ้อมรบร่วมกับเวียดนาม ฟิลิปปินส์ และประเทศในภูมิภาคอาเซียน รวมทั้งการส่งเรือรบเข้าลาดตระเวนในพื้นที่แปซิฟิกตะวันตก และทะเลจีนใต้ นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกาได้ใช้โอกาสครบรอบ 60 ปีแห่งความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างสหรัฐอเมริกา-ออสเตรเลีย เข้ากระชับความสัมพันธ์ทางการทหารกับออสเตรเลีย โดยที่ในปี ค.ศ. 2012 สหรัฐอเมริกาจะจัดส่งกองกำลังนาวิกโยธินจำนวน 2,500 นายไปประจำการที่ฐานทัพในเมืองคาร์วิน และเมืองเพิร์ทของออสเตรเลียซึ่งจะเป็นฐานทัพที่อยู่ใกล้ทะเลจีนใต้มากกว่าฐานทัพที่ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และเกาะกวม เพื่อที่สหรัฐอเมริกจะสามารถเดินทางเข้าสู่ทะเลจีนใต้ได้อย่างเสรี ซึ่งการส่งกองกำลังนาวิกโยธินมาประจำการที่ออสเตรเลียได้เป็นสัญญาณบ่งบอกว่าสหรัฐอเมริกาพร้อมให้การคุ้มครองแก่ประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ให้มีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยจากท่าทีแข็งกร้าวขึ้นเรื่อยๆ ของจีน

ในการประชุมสุดยอดผู้นำเอเชียตะวันออกในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2011 ณ เกาะบาห์ลี อินโดนีเซียที่ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา บารัค โอบามาได้เข้าร่วมการประชุมเป็นครั้งแรก สหรัฐอเมริกาได้นำประเด็นข้อพิพาทในพื้นที่ทะเลจีนใต้เข้าสู่วาระการประชุมสุดยอดผู้นำเอเชียตะวันออก ซึ่งทำให้ประชาคมระหว่างประเทศเห็นว่าสหรัฐอเมริกาสามารถนำประเด็นดังกล่าวบรรจุเป็นหัวข้อหารือในเวทีประชุมนานาชาติซึ่งถือเป็นระดับพหุภาคีได้สำเร็จ หากแต่การยกระดับปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ไปสู่ระดับพหุภาคีเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ของจีน เพราะ จีนได้แสดงจุดยืนที่ต้องการให้การแก้ไขปัญหานั้นไปในระดับทวิภาคีเท่านั้น

ดังนั้น ท่าทีอันคลุมเครือของจีนต่อประเด็นข้อพิพาทจะยังทำให้การรับรู้ของผู้นำในอาเซียน (บางประเทศ) ที่มีต่อจีนอาจจะมองไปในทางที่ไม่ไว้วางใจเหมือนเช่นอดีต ขณะที่ผู้นำประเทศกลุ่มอาเซียนใหม่ อันประกอบด้วย กัมพูชา พม่า ลาว ที่ได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจการทหาร จากจีน อาจจะไม่ได้นำความสำคัญกับปัญหานี้สักเท่าใดนักด้วยกำลังได้รับการสนับสนุนจากจีน ประกอบกับการที่ประเทศในอาเซียน 10 ประเทศมีลักษณะทางภูมิศาสตร์แตกต่างกันออกไป เลยมีผลต่อการกำหนดประเด็นปัญหาความมั่นคงของแต่ละชาติสมาชิก ซึ่งทำให้ยากต่อการที่อาเซียนจะกำหนดนโยบายความมั่นคงร่วมกันต่อประเด็นปัญหาในพื้นที่พิพาท

หากพิจารณาจากท่าทีของจีนด้วยแล้ว การที่จีนยังคงท่าทีแข็งกร้าวด้วยการยืนยันอธิปไตยเหนือหมู่เกาะสแปรตลีย์ และพาราเซลด้วยแล้ว ประเทศคู่กรณีก็จะยังคงมีความกังวล

เกี่ยวกับท่าทีของจีนอยู่ต่อไป แล้วจะยังไม่ส่งผลดีต่อความมั่นคงของอาเซียนในระยะยาว แนวคิดการทะยานขึ้นอย่างสันติ จึงอาจเป็นแค่เพียงถูงมือกำมะหยี่อันอ่อนนุ่มที่ห่อหุ้มหมัดเหล็กอันแข็งแกร่งภายในของจีนที่จะส่งผลให้ความไว้วางใจที่อาเซียนเคยมีต่อจีนค่อย ๆ จางหายไป